

Соркомова Виктория Андреевна,
учитель начальных классов,
МОБУ СОШ №1
Г. Якутска
Эссе «Учуутал урдук аата»

Эссе «Учуутал урдук аата»

Учуутал...учуутал урдук аата уйэлэртэн уйэлэргэ урдук суолталаах, ханнык да кэмнэ учуутал идэтэ саамай убаастанар, кунду идэ буолар.

Биьиги дьиэ кэргэннэ, аймах ууьугар уэрэх суолтата ессе революция кэнниттэн, сэбиэскэй былаас олохтоммут сылларыттан улахан суолталаах миэстэни ылбыт эбит. Мин ийэбинэн хос эьэм – Бурцев Афанасий Степанович, дьаданы, дьаам суурдээччи, элбэх оболоох дьиэ кэргэн абата уэрэх суолтата урдугун, «сана уйэбэ хас биирдии киьи уерэхтээх буолуохтаах» диэн ейдебулу урдуктук туппут. Теье да кырымчыктык олордоллор, сана олоххо уерэх наадатын таба ейдеен ус оботун, биэс тулаайах хаалбыт сиэннэрин уерэттэрбит. Кинилэр учуутал, бухгалтер, геофизик идэлэрин бабылаабыттар.

Улахан уола Иван Афанасьевич Бурцев баара-суоба 20 саастаабар большевистскай партия кэккэтигэр чилиэнинэн ылыллыбыт. Кини кылгас уонна чабылхай олобу олорон ааспыт коммунист эбит. Обо саабыттан олус тахсыылаахтык уерэнэн, Дьокуускайдаабы педагогическай техникуму бутэрэн, учуутал идэтин ылбыта. 1927 сыллаахха Орто-Эбэ икки группалаах оскуолатыгар учууталлаабыт. Кини нэбилиэккэ соботох кэриэтэ уерэхтээх киьи, коммунист, оскуолатын табынан туох баар общественной улэни санныгар сугэрэ. Хайа дьиэттэн хотону араарыы, ыраас олобу тэрийии, аабар балабан, уэрэбэ суохтары уэрэхтээбин, пионеры, комсомолу олохтообун, абааьыны-танараны, ойууну –удабаны, араас итэбэли, олох урукку хаалынньаннарын кытта кунустэри-тууннэри охсуьуу, политическай мунньахтары ытыты, сана оскуоланы туттарарга тыанан-куоратынан туруорсуу, убун-аьын ылыы, бырайыагы онорторуу – ити буус бутуннуу кининэн эргийэрэ, быаарыллара.

Кэлин Иван Афанасьевич Еймекеенне улэбэ ананан, ити оройуонна 1929-1932 сылларга оскуола сэбиэдиссэийинэн улэлээбитэ. Еймекеенне улэлиир сылларыгар оройуонна кэлимсэ уерэхтээьини тэрийсэр, икки оскуоланы уонна биир балыыганы туттарбыта. Иван Афанасьевич аьыйах сыл улэлээн, оннообу дьонно-сэргэбэ бэйэтин туьунан умнуллубат утуе ейдебулу хаалларбыт. И.А.Бурцев дойдутугар эргиллэн баран, 1932-33 сыллардаабы уерэх дьылыгар Муру сэттэ кылаастаах оскуолатыгар сэбиэдиссэйдэбитэ. Онтон салгыы Саха АССР норуотун уэрэбириитигэр уерэх отделын сэбиэдиссэийинэн улэлээбитэ. Ити улэлиир кэмигэр горком салалтатынан техникумнарга политлекциялары аабара уонна Сопартоскуолаба занятие ытыара диэн кини бииргэ тереебут балта Парасковья Афанасьевна Михайлова ахтара. Минпроска улэлиир сылларыгар Москваба, Ленинградка бастын учууталлар бэлэхтэрун салайан экскурсияба илдэ бара сылдыбыт. Онно Н.К.Крупская, А.В.Луначарскай о.д.а. угус биллиилээх педагог-учуонайдар семинардарын, лекцияларын истибитэ диэн бииргэ уэрэммит доboro И.И.Барашков – педагогическай улэ ветерана «Биьиги келуенэбит» диэн ахтыытыгар

(мемуар) ахтан суруйбут. Иван Афанасьевич бэйэтин кылгас олоһор норуот уэрэбириитигэр кууьэ кыайарынан улэлээбит, дьонно-сэргэһэ утуе майгытынан таптаппыт, билиннээннэ дылы умнуллубат, кэриэстэнэр кыи. Кини дьонугар суруйбут суруктара, ахтыта сэрии сабана сыппуттэр. Ол суруктарыгар дьонугар оболору хайаан да уерэттэрэллэрин туьунан суруйара диэн ахталлар.

Иван Афанасьевич балта Мария Васильевна Пухова таайа уерэммит педагогическай училищетын 1945 сыллаахха бутэрбит. Сэрии сылларыгар, олус уустук кэмнэргэ уэрэммитин, баржаларынан абалылыбыт бурдугу, чобу, маьы суекууллэрин, сонноох, утулуктээх уэрэнэллэрин, уэрэнэр куорпустарын инчэһэй маьынан оттоллорун, аччыктыылларын туьунан ахтара. Мария Васильевна билигин 90 саастаах, педагогическай улэ, тыыл бэтэрээнэ, Саха АССР утуелээх учуутала угус кэлуенэ ыччаты уэрэппит, такайбыт убаастанар учуутал. Кини бииргэ тереебуттэрин, эдьийдэрин, убаайдарын, таайдарын оболорун –тулаайах хаалбыт оболору – сыал-сорук оностон эр сылларга батыьыннара сылдьан уэрэххэ уьуйбута. Мария Васильевна бутун уйэ анаара – 50 сыл устата обону иитиигэ, олобун, дьылбатын анаатаба, чуораан тыаьынанан добуьуоллаттаба. Кини бииргэ улэлээбит уэлээннээхтэрэ, уерэппит оболоро куруутун субэ-ама ыла, кини ыллыктаах толкуйун, субэтин ылынаары дьэитин аанын саппаттар, умнубаттар, билсэ-керсе сылдьалларыттан биьиги киэн туттабыт.

Мария Васильевна бииргэ тереебут балта, мин ийэм Марфа Афанасьевна Заровняева обо иитиитигэр эмиэ 40 тахса сыл улэлээбит учуутал, Мин олох кыра обо эрдэхпиттэн оскуола, учуутал, уэрэнээччи, перемена, чуораан, уроок, дьээ улэтин ааьы диэн эйдэбуллэри билэр этим, ол эйгэһэ улааппытым. Ол иьин да буолуо кыра сааспыттан ыра санаа оностон учуутал идэтин баьылыахпын бабарбытым.

Дьокуускайдааьы педагогическай училищены бутэрэн баьылаабытым. Уэрэнэр сылларбар тастын эдьийим Маргарита Ивановна Донская (уеьэ ахтыллыбыт И.А.Бурцев балтын кыыба) , английскай тыл уерэхтээһэ куус-кэмэ ейебул буолбута. Эрэбул аайы киниэхэ сылдьарым. Уэрэхпэр туьалаах литератураны дьээтээьи библиотекатыттан туьанарым. Маргарита Ивановна билигин даьаны угус техническэй, медицинскэй хайысхаба уэрэнэр устудьуон дьону омук тылыгар уьуйа, уэрэтэ сылдьар.

Бу кылгас суруйуубар мин аймах дьонум учуутал идэтинэн энкилэ суох улэлии сылдьар, улэлээбит дьоммуттан кырдыабас, чугас, холобур оностор дьоммун киллэрдим.

Соркомова В.А. суруйуута.

Сэтинньи 22 кунэ, 2024 с.

